

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ¹

ณัฐธิดา ปาลีโยก²

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย กรรมการจำนวน 9 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากผู้ซึ่งได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหา³ โดยกรรมการ ป.ป.ช. ต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านกฎหมาย บัญชี เศรษฐศาสตร์การบริหารราชการแผ่นดินหรือการอื่นใดอันเป็นประโยชน์ต่อการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตและต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด⁴ โดยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 มาตรา 28 (3) ได้วางบทบัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีหน้าที่และอำนาจ ประการหนึ่ง กล่าวคือ กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระและเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว

ซึ่งการทุจริตนั้น ผลได้ที่ติดตามมาจะเป็นเรื่องของประโยชน์ต่าง ๆ และประโยชน์ที่เห็นได้ ชัดเจนเป็นรูปธรรม ก็คือ ทรัพย์สินต่าง ๆ การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันประการหนึ่งจึงต้องมุ่งเน้นไปที่เรื่องของทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่มีเพื่อทำให้สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็น ทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบหรือไม่ ถูกต้องหรือไม่ หรือเป็นผลมาจากการกระทำการทุจริตประทุมิชอบ ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 ได้วางบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ตั้งแต่มาตรา 102 ถึงมาตรา 125 โดยบัญญัติแยกออก เป็นสองส่วน คือ การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และการตรวจสอบ กับกรณีของการดำเนินการกรณีร้ายแรงผิดปกติ โดยการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเป็นการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้แสดงรายได้ทรัพย์สินและหนี้สิน

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ดันศิริ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ดันศิริ และรองศาสตราจารย์สุธินี รัตนวราห

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดอุทัยธานี

³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, มาตรา 12.

⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, มาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 11.

ซึ่งจะมีผลเป็นการป้องกันการมีผลประโยชน์ทับซ้อน ตลอดจนเป็นการตรวจหาและป้องกันการรั่วไหลโดยมิชอบ การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและการตรวจสอบนั้น จึงเป็นประโยชน์ในแง่ของการป้องกันการทุจริตและผลประโยชน์ทับซ้อน ทำให้การดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปด้วยความโปร่งใสถูกต้อง มีมาตรฐานสามารถตรวจสอบได้ ทำให้สังคมเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในการบริหาร จัดการภาครัฐและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมตามบทบาทที่เหมาะสมต่อไป⁵

โดยเมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้พิจารณาแล้วหากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติว่าผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน กฎหมายบัญญัติให้ดำเนินการเสนอเรื่องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ และเมื่อศาลที่มีเขตอำนาจได้พิพากษาว่าผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินแล้ว ยังไม่มีกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบันที่บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ให้ผู้ที่ถูกพิพากษาในคดีดังกล่าวนั้นยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินให้ถูกต้องครบถ้วนในภายหลังด้วย ทั้งบทลงโทษตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช. 2561 มาตรา 167 ได้กำหนดโทษให้จำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นการกำหนดโทษน้อยไปหรือต่ำไปสำหรับผู้กระทำความผิดในกรณีดังกล่าว อันทำให้มีผู้กระทำความผิดในกรณีดังกล่าวอยู่เรื่อยไป จากที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น จึงมีความน่าสนใจที่ควรนำเรื่องดังกล่าวมาทำการศึกษาตามหลักทางวิชาการ

การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและการพัฒนาของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน แม้รัฐจะพยายามออกกฎหมายและมาตรการป้องกันปราบปรามมากมาย หนึ่งในนั้นคือการกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เพื่อเปิดเผยให้สาธารณชนสามารถตรวจสอบความโปร่งใสได้ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติว่าด้วยการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่รัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช. 2561 ยังคงมีข้อบกพร่องบางประการที่อาจลดทอนประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้ กล่าวคือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับบทลงโทษที่น้อยไป หรือต่ำไป สำหรับผู้จงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

⁵ สุพิศ ปรานิตพลกรัง, กฎหมายป้องกันและปราบปรามการทุจริต, กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2564, หน้า 127-128.

เกี่ยวกับบทลงโทษสำหรับผู้ซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายในการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน แต่เจตนาฝ่าฝืนไม่ดำเนินการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามที่กฎหมายกำหนด หรือแม้กระทั่งการจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงอันควรแจ้งให้ทราบ เป็นกรณีที่ได้รับการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ทั้งนี้ มาตรา 102 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้วางหลักเกณฑ์ให้บุคคลในตำแหน่งต่างๆ ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตนเอง รวมทั้งคู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เมื่อมีการละเลยหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าว จึงมีบทบัญญัติในมาตรา 114 กำหนดแนวทางการดำเนินการไว้ว่า เมื่อปรากฏว่าผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ บุคคลใดจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น ในกรณีเช่นนี้ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการมอบหมาย จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้นั้นได้ทราบ และกำหนดระยะเวลาตามสมควรเพื่อให้ผู้นั้นได้ชี้แจงข้อกล่าวหา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด ก่อนที่จะนำเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อพิจารณาในขั้นตอนต่อไป ส่วนมาตรา 114 วรรคสอง ได้กำหนดว่า สำหรับกรณีตามที่กล่าวในวรรคแรก หากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติว่าผู้ใดจงใจ ไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น ให้ดำเนินการเสนอเรื่องไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อทำการวินิจฉัย ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับบทลงโทษทางอาญาได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา 167 โดยกำหนดว่า ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด ตามมาตรา 28 (3) ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ใดจงใจ ไม่ยื่นบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน พร้อมทั้งเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติภายในระยะเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญกำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงแหล่งที่มาของทรัพย์สินหรือหนี้สิน จะได้รับโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือรับโทษทั้งจำทั้งปรับ ถึงแม้ว่าจะมีการวางบทลงโทษดังกล่าวไว้แล้วก็ตาม ในทางปฏิบัติยังปรากฏให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของกรณีจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งยังพบกรณีจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ซึ่งมีภาระหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าว ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎหมายในการยื่นบัญชี

ทรัพย์สินและหนี้สิน และการนำเสนอข้อมูลทรัพย์สินและหนี้สินด้วยความซื่อสัตย์ หรือการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่สมควรเปิดเผย ข้อเท็จจริงดังกล่าวแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าบทลงโทษที่ได้กำหนดไว้ในปัจจุบันยังไม่อาจส่งผลให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเกิดความเกรงกลัวหรือเคารพต่อบทบัญญัติทางกฎหมาย

2. ปัญหาการกำหนดให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินให้ยื่นบัญชีฯ เพียงในกรณีเข้ารับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง และ/หรือทุกสามปี ตลอดเวลาที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

กรณีการวางหลักเกณฑ์ให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินดำเนินการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในกรณีที่เข้ารับตำแหน่ง รวมถึงเมื่อพ้นจากการดำรงตำแหน่ง ถือเป็นมาตรการหนึ่งในการคัดกรองบุคคลก่อนเข้าสู่กระบวนการบริหารราชการแผ่นดิน อันเป็นส่วนหนึ่งของกลไกป้องกันการทุจริต ดังนั้น จึงได้มีการกำหนดให้มีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่าก่อนที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งที่สำคัญนั้น บุคคลดังกล่าวมีทรัพย์สินและหนี้สินอะไรบ้าง มีรายได้จากแหล่งใดบ้าง และเมื่อเข้าสู่การบริหารราชการแผ่นดินแล้ว มีทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างการดำรงตำแหน่งอย่างไร มีการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินผิดปกติหรือไม่ ตามบทบัญญัติในมาตรา 105 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ได้กำหนดหน้าที่การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินสำหรับตำแหน่งตามมาตรา 102 (1) คือ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตำแหน่งตามมาตรา 102 (2) คือ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตำแหน่งตามมาตรา 102 (3) คือ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และตำแหน่งตามมาตรา 102(9) คือ ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด โดยวางหลักให้ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเมื่อเข้ารับตำแหน่ง และเมื่อพ้นจากการดำรงตำแหน่ง ในส่วนของตำแหน่งข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีผู้พิพากษาขึ้นไป ตามมาตรา 102 (4) ตำแหน่งข้าราชการตุลาการศาลปกครองซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นขึ้นไป ตามมาตรา 102(5) ตำแหน่งข้าราชการอัยการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีอัยการขึ้นไป ตามมาตรา 102(6) ตำแหน่งผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง ตามมาตรา 102(7) และตำแหน่งอื่นตามที่กฎหมายอื่นกำหนดให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ตามมาตรา 102(8) นั้น มีหลักเกณฑ์ให้ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเมื่อเข้ารับตำแหน่ง และทุกสามปีตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเมื่อพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบจะสามารถตรวจพบการเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินได้ว่าในระหว่างการดำรงตำแหน่ง ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติโดยไม่สอดคล้องกับรายได้หรือไม่ เมื่อผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินได้สิ้นสุดการดำรงตำแหน่งไปแล้ว หรือได้ยื่นเมื่อดำรงตำแหน่งครบทุกสามปี อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเฉพาะในช่วงเวลาที่กำหนดไว้เท่านั้น จึงไม่อาจทราบได้เลยว่าในช่วงระยะเวลาระหว่างการดำรงตำแหน่ง ก่อนที่จะยื่นบัญชีทรัพย์สินในครั้งต่อไป ไม่ว่าจะเป็นกรณีดำรงตำแหน่งครบทุกสามปี หรือกรณีพ้นจากการดำรงตำแหน่ง แล้วแต่กรณีนั้น ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินได้มีการโยกย้ายหรือซุกซ่อนทรัพย์สินใดบ้าง จึงเห็นได้ว่าการกำหนดให้มีการยื่นบัญชีทรัพย์สินเมื่อเข้ารับตำแหน่ง ทุกสามปีตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเมื่อพ้นจากการดำรงตำแหน่ง ยังมิได้เป็นการ

ป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยทุจริตจนทำให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยมิชอบในระหว่างการดำรงตำแหน่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ปัญหาหน้าที่การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินภายหลังศาลมีคำพิพากษาลงโทษว่าเป็นผู้จงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พุทธศักราช. 2561 ได้กำหนดให้มีการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งของการป้องกันการทุจริตและใช้อำนาจโดยมิชอบอันเป็นการแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเอง และพวกพ้อง โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พุทธศักราช. 2561 มาตรา 167 ได้กำหนดโทษผู้จงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงอันควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์ อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน หกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ อย่างไรก็ตาม กฎหมายมิได้กำหนดให้มีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินภายหลังศาลมีคำพิพากษาลงโทษว่าเป็นผู้จงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ซึ่งขาดความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย

จะเห็นได้ว่าปัญหาทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้นเป็นปัญหาที่สำคัญสมควรที่จะนำมาศึกษาค้นคว้า และหาแนวทางแก้ไขต่อไป

โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ รวมทั้ง ความเป็นมา ความหมาย หลักการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องทำให้ได้บทสรุปสำหรับปัญหากฎหมายดังกล่าว เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในส่วนดังกล่าว ให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับบทลงโทษที่น้อยไป หรือต่ำไป สำหรับผู้จงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

ควรมีการปรับปรุงบทลงโทษสำหรับผู้จงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความร้ายแรงของความผิด โดยเสนอให้มีการเพิ่มโทษจำคุกจากไม่เกิน หกเดือนเป็นไม่เกินหนึ่งปี และเพิ่มโทษปรับจากไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทเป็นไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ เพื่อให้บทลงโทษมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการป้องปรามการกระทำความผิด นอกจากนี้ ควรกำหนดมาตรการเสริมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย เช่น กำหนดบทลงโทษเพิ่มเติมในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น การสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง หรือห้ามดำรงตำแหน่งเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี รวมถึงการพิจารณาตัดสิทธิประโยชน์บางประการที่ได้รับจากการดำรงตำแหน่ง เช่น บำเหน็จ บำนาญ หรือผลประโยชน์อื่นใดจากทางราชการ ในกรณีที่มีการกระทำความผิดร้ายแรง

อีกทั้งควรมีการเพิ่มกระบวนการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะเพื่อสร้างแรงกดดันทางสังคมและเพิ่มต้นทุนทางสังคมสำหรับผู้กระทำความผิด เช่น การประกาศรายชื่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อสาธารณะ หรือการกำหนดให้มีการแจ้งไปยังหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อดำเนินการทางวินัย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มาตรการดังกล่าวต้องดำเนินการภายใต้หลักนิติธรรมและคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลอย่างเหมาะสมด้วย

2. ปัญหาการกำหนดให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินให้ยื่นบัญชีฯ เพียงกรณีเข้ารับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง และ/หรือทุกสามปีตลอดเวลายังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ควรจะมีการกำหนดเกี่ยวกับระยะเวลาไว้อย่างชัดเจนในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน โดยเฉพาะในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญ เช่น กำหนดให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเพิ่มเติมในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินหรือหนี้สินเกินกว่ามูลค่าที่กำหนด เช่น 3 ล้านบาท ภายในระยะเวลา 30 วันนับแต่วันที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ เพื่อให้การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรมีการปรับปรุงระบบการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินให้มีความทันสมัยและง่ายต่อการปฏิบัติ เช่น การพัฒนาระบบการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินทางอิเล็กทรอนิกส์ให้มีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น รวมถึงเพิ่มการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน เช่น กรมที่ดิน กรมการขนส่งทางบก และสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อให้การตรวจสอบข้อมูลเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ อีกทั้งควรมีการกำหนดมาตรการส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น การให้สิทธิประโยชน์หรือการยกย่องหน่วยงานที่มีการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินอย่างครบถ้วนและถูกต้อง หรือการจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินแก่ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

3. ปัญหาหน้าที่การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินภายหลังศาลมีคำพิพากษาลงโทษว่าเป็นผู้จ้องใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 โดยเพิ่มบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้มีศาลมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้ไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต้องดำเนินการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินภายหลังศาลมีคำพิพากษาภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา โดยให้มีผลบังคับใช้ทันทีเมื่อพ้นระยะเวลาอุทธรณ์หรือเมื่อคดีถึงที่สุด ทั้งนี้ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต นอกจากนี้ ควรมีการกำหนดบทลงโทษเพิ่มเติมสำหรับกรณีที่ผู้ที่มีศาลมีคำพิพากษาแล้วยังไม่ดำเนินการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การเพิ่มโทษเป็นสองเท่าของโทษที่กำหนดไว้ในมาตรา 167 หรือการกำหนดโทษอื่นเพิ่มเติม เช่น การห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือในหน่วยงานของรัฐเป็นระยะเวลาที่นานขึ้น อีกทั้งควรมีการพัฒนากระบวนการติดตาม

และตรวจสอบการปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล โดยอาจกำหนดให้มีหน่วยงานหรือคณะทำงานเฉพาะที่ทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบว่าผู้ที่มีคำพิพากษาแล้วได้ดำเนินการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตผ่านกลไกการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ซึ่งเป็นมาตรการสำคัญในการสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันจะส่งผลให้สังคมไทยเกิดธรรมาภิบาลและความเป็นธรรมในระบบราชการของไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561.

สุพิศ ปรานีตพลกรัง. กฎหมายป้องกันและปราบปรามการทุจริต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2564. หน้า 127-128.